

Vitbok om kost, övervikt och fetma

Socialdepartementet

2007-07-24

Dokumentbeteckning

KOM (2007) 279 slutlig

Vitbok om en EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma

SEK (2007) 706

SEK (2007) 707

Sammanfattning

Den 30 maj presenterade kommissionen en vitbok om en EU-strategi för hälsofrågor om kost, övervikt och fetma. Vitboken är ett resultat av olika initiativ inom kommissionen, bl.a. en bred samrådsprocess i samband med den tidigare presenterade grönboken om goda kostvanor och motion. Regeringen sände sitt slutliga grönboksyttande till kommissionen den 28 mars 2006. Vitboken relaterar även till den europeiska handlingsplattformen, som leds av kommissionen. Denna plattform tillskrivs ett stort värde i vitboken bland annat som en följd av den ökade globaliseringen för livsmedelsindustrin, något som kräver samordnade insatser på gemenskapsnivå. Kommissionen lämnar i den nu presenterade vitboken en rad förslag på insatser för att minska ohälsan på grund av den dramatiskt ökade övervikten och fetman bland befolkningen inom EU, särskilt bland barn. Enligt vitboken behöver en hel del områden åtgärdas genom medlemsstaternas insatser, något som är förenligt med den svenska synen. Vitbokens syfte är att underlätta och främja gemensamma förhållningssätt för att minska ohälsa som följer av övervikt och fetma. Här kan EU komplettera den nationella politiken och spela en viktig roll för förslag inom områden som kan ges ett mervärde tack vare initiativ och samarbete på EU-nivån.

1.1 Innehåll

I den tidigare presenterade grönboken identifierades ett antal områden av vikt för att motverka den accelererande övervikten och fetman. I vitboken presenteras en strategi baserad på bl.a. medlemsstaternas synpunkter inom ramen för den breda samrådsprocessen som följde i samband med grönboken. Vitboken konstaterar att tre faktorer behöver beaktas inför åtgärder inom området: att individen ytterst är ansvarig för sin och sina barns livsstil, att konsumenter måste ha tillgång till information för att kunna fatta rationella beslut samt att det förutsätts tvärsektoriella satsningar på olika nivåer för optimala insatser inom området.

Vitboken konstaterar att flera områden är beroende av insatser främst nationellt eller lokalt och att EU i dessa fall kompletterar och stödjer satsningar nationellt. Kommissionen har också en roll av att sprida information om goda exempel från lokal och nationell nivå och främja utbyte av bästa praxis.

Handlingsprinciper:

I vitboken konstateras att det krävs integrerade insatser inom en rad olika politikområden för att ge önskvärda effekter för de viktiga hälsofrågor som vitboken berör. Särskilt nämns livsmedels- och konsumentpolitik men även politikområden som hanterar utbildning, idrott och transporter är angelägna områden för insatser. Särskild uppmärksamhet behöver ägnas åt utsatta grupper pga. att övervikt och fetma är mera frekvent bland socioekonomiskt svaga grupper.

Vitboken tar upp i huvudsak fyra grundläggande aspekter inför insatser inom området:

1: De bakomliggande orsakerna till hälsoriskerna behöver åtgärdas.

2: Beskrivna åtgärder är tänkta för alla berörda områden inom offentlig politik och för olika beslutsnivåer via instrument som lagstiftning, nätverk och offentliga-privata partnerskap. Att skapa engagemang inom den privata sektorn och det civila samhället anses viktigt.

3: För att få avsedd verkan kommer insatser att krävas av olika privata aktörer såsom livsmedelsindustrin och det civila samhället men också lokalt via skolor och organisationer.

4: Stärkt övervakning kommer att krävas under de kommande åren för att få en tydlig bild av vad som fungerar av redan igångsatta insatser.

Partnerskapsstrategi:

Verkningsfulla partnerskap är utgångspunkten för EU:s åtgärder beträffande kost, övervikt och fetma och de därmed sammanhängande hälsoproblemen. Den europeiska handlingsplattformen är central i sammanhanget i syfte att nå fram till frivilliga insatser.

Politisk samstämmighet på gemenskapsnivå:

Vitboken behandlar åtgärder som är möjliga att göra på gemenskapsnivå för förbättringar av kost och hälsorelaterade frågor. Fokus är därför på åtgärder där en europeisk dimension innebär ett mervärde. Vitboken berör därvid vikten av tillgång på god information för konsumenterna vid val av livsmedel. Det nämns bl.a. näringsvärdesdeklarationer samt reklam och marknadsföring som viktiga sektorer för konsumenterna och deras beteenden. Rundabordssamtal har arrangerats av kommissionen med reklambranschen för att diskutera självreglering. Riktlinjer för reklam till barn för livsmedel med hög fett- och/eller sockerhalt är ett angeläget område som varit föremål för debatt inom Europaparlamentet i samband med ändring av direktivet om audiovisuella medietjänster (TV-direktivet).

Hälsosamma val behöver underlättas, något som gör den gemensamma jordbrukspolitiken till ett viktigt område då denna politik kan bidra till att påverka européernas kosthållning och därmed även förekomsten av övervikt och fetma. Det växande intresset för livsmedelsprodukternas innehåll berörs i vitboken och livsmedelsbranschens centrala roll i sammanhanget.

Att främja fysisk aktivitet är något som behöver stödjas enligt vitboken och kan omfatta allt från organiserad idrott till aktiv pendling liksom utomhusaktiviteter. Vitboken berör vikten av att uppmuntra medborgare till ökad rörlighet i vardagen genom att utveckla en fysisk och social miljö som gynnar fysisk aktivitet. Projekt för gående och cykling nämns som viktiga delar i sådan strävan liksom att offentlig infrastruktur utvecklas för att främja hälsosam livsstil. En grönbok om kollektivtrafik är under planering år 2007 från kommissionen. Vitboken om idrott presenterades av kommissionen den 11 juli 2007.

Prioriterade grupper påtalas i vitboken och barn är en prioriterad målgrupp samt även personer från svagare socioekonomiska grupper. Skolan ges ett stort ansvar för att utveckla goda kost- och motionsvanor för barn. Företag kan främja en sund livsstil på arbetsplatsen. Mer kunskap behövs även och forskningsprogram inom olika delar av området kommer att stimuleras via kommissionen. En harmonisering av metoderna för insamling av nationella

Insatser i medlemsstaterna:

Fokus enligt vitboken måste ligga på medlemsstaternas insatser och lokala och regionala insatser är nödvändiga. Dessa insatser måste också övervakas, utvärderas och diskuteras. Stöd på gemenskapsnivå kan bl.a. tillhandahållas genom den planerade s.k. högnivågruppen.

Privata aktörer:

Privata aktörer ges en viktig roll i vitboken för att utveckla hälsosamma alternativ för konsumenterna och för att komplettera den offentliga politiken. Både detaljister och livsmedelstillverkare behöver bidra med frivilliga initiativ. Ytterligare initiativ från ledande företag för att införa bättre regler för reklam och marknadsföring välkomnas av kommissionen.

1.2 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Vitboken handlar om gemensamma förhållningssätt och förslag på åtgärder för att minska ohälsa orsakad av övervikt och fetma och påverkar inte gällande svenska regler. På lokal nivå krävs engagerade aktörer och stärkta lokala handlingsnätverk.

1.3 Budgetära konsekvenser

Inga budgetära konsekvenser och det har inte bilagts någon konsekvensbedömning om kostnader som kan följa av de olika förslagen i kommissionens vitbok.

2 Ståndpunkter

2.1 Svensk ståndpunkt

Regeringen ser i princip positivt på kommissionens förslag och kan generellt ställa sig bakom de strävanden som vitboken ger uttryck för. Nämnas kan därvid att bl.a. arbeta tvärsanknadt och integrera flera politikområden för att bromsa den ökande övervikten och fetman, framför allt bland barn och unga.

Den snabba ökningen av övervikt och fetma kräver breda satsningar, delvis skräddarsydda utifrån nationella förutsättningar. I första hand förordar regeringen frivilliga åtgärder och branschöverenskommelser framför restriktioner och styrning via lagstiftning och skatter. För att vända

nedgången i fysisk aktivitet krävs bl.a. förebyggande åtgärder. Vidare påtalar regeringen behovet av att pröva förslag på området gentemot subsidiaritetsprincipen samt vikten av ett fokus på färre och gränsöverskridande hälsofrågor.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Tidigare processer har visat en samsyn beträffande arbete med att förebygga övervikt och fetma. Det råder en hög aktivitet för att främja goda matvanor och vända nedgången i fysisk aktivitet.

I rådsslutsatserna inom ramen för det tyska EU-ordförandeskapet i maj 2007 uppmanas medlemsstaterna att bl.a. utveckla det hälsoförebyggande och livsstilspåverkande arbetet hos den unga befolkningen och deras föräldrar och i olika berörda samhällsorgan.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentets ståndpunkter är inte kända. Beträffande rådet hänvisas till Coreperdokument 9363/07 SAN 89 "Hälsofrämjande genom kostvanor och motion" där EPSCO-rådet uppmanades att anta nämnda rådsslutsatser, vilket det också gjorde den 30-31 maj 2007 (dagordningspunkt nr. 15).

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Vitboken ryms inom ramen för tidigare remissbehandling i samband med att grönboken inom området presenterades. (Yttrande från Sverige S2006/117/FH). Genom att grönboksprocessen omfattade en mycket bred remissomgång för Sveriges del, med alla relevanta myndigheter och organisationer, så har inte ännu en remissomgång bedömts aktuell att genomföra.

3 Övrigt

3.1 Fortsatt behandling av ärendet

Arbetet med att stävja den ökade övervikten och fetman går vidare framför allt inom den europeiska handlingsplattformen ("The EU Platform for Action on Diet, Physical Activity and Health") som ska fungera som ett gemensamt forum för alla berörda parter på europeisk nivå. I detta forum ingår organisationer som företräder näringslivet, forskningen och det civila samhället beträffande folkhälsa och konsumentpolitik. Berörda organisationer har åtagit sig att inom respektive område vidta åtgärder för att minska förekomsten av övervikt och fetma. Kommissionen ser den

europiska handlinssplattformen som centralt verktyg för att genomföra strategin.

2006/07:FPM105

Kommissionen kommer att inrätta en högnivågrupp för frågor som rör kost och fysisk aktivitet i syfte att förbättra kontakterna med medlemsstaternas regeringar. Kommissionen driver även ett konsulterande arbete inom ett nätverk ("Nutrition and Physical Activity Network"). Detta nätverk ges även uppgiften att stödja och underlätta högnivågruppens arbete.

Kommissionen arbetar fortsättningsvis i samverkan med WHO med anledning av uppföljningen av WHO:s europeiska stadga för att motverka övervikt och fetma ("European Charter on counteracting obesity") som antogs i Istanbul den 16 november 2006.

År 2010 kommer kommissionen att göra en lägesbedömning inom området om märkbara resultat, särskilt när det gäller barn. I denna översyn kommer även att ingå en granskning av självreglerande åtgärder inom livsmedelsindustrin.

3.2 Rättslig grund och beslutsförfarande

Vitboken baseras på artikel 152 (Folkhälsa) i EG-fördraget.

3.3 Fackuttryck/termer